

... doctor of law. Sciences: specialist 12.00.09: National University "Odesa Law Academy". Odesa, 2016. 602 p. 2. Kerevich O.V. The right to protection: problems and proposals. Comparative and analytical law, 2015. No. 1. P. 298-300 URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/88.pdf. 3. Mykytenko O., Shapovalova O. Ensuring the right to protection during elections and continuation of preventive measures in the form of detention under martial law. URL : <https://pravo.ua/zabezpechennia-prava-na-zakhyst-pid-chas-obrannia-ta-prodovzhennia-zapobizhnykh-zakhodiv-u-vyhliadi-trymannia-pid-vartoiu-v-umovakh-voiennoho-stanu/> 4. Decision of the European Court of Human Rights in the case "Shabelnyk v. Ukraine" dated February 19, 2009. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_457/print1447446489223224.

Анастасія Геннадіївна ВУЙМА,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6215-5361>*

Науковий керівник:

Руслан Леонтійович Степанюк,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики, судової експертології
та домедичної підготовки факультету №1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8201-4013>*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Вагоме значення під час розслідування вбивств відіграють криміналістичні експертні дослідження. Це обумовлене механізмом досліджуваних злочинів, зокрема наявністю великої кількості матеріальних слідів різного походження, виявленням знарядь вчинення вбивства на місці події тощо. Дослідження таких об'єктів вимагає наявності в особи спеціальних знань, а отже, пов'язане з необхідністю доручення цих процесів компетентним особам – судовим експертам.

Такий клас судових експертиз як криміналістичні включає в себе вагому кількість різноманітних досліджень. Водночас типовими криміналістичними експертизами під час розслідування вбивств, як свідчить проведений нами аналіз матеріалів кримінальних проваджень, є: дактилоскопічна експертиза, експертиза зброї та слідів і обставин її використання, експертиза вибухових пристроїв, вибухових

речовин і продуктів вибуху (пострілу), експертиза нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів, трасологічна експертиза, судово-одорологічна експертиза.

Криміналістичні дослідження мають проводитися з дотриманням загальних принципів криміналістичної експертизи, і, з дотриманням таких п'ятьох стадій як:

1) попереднє дослідження (ознайомлення з матеріалами кримінального провадження та з'ясування мети та запитань дослідження, загальний огляд об'єктів, що надійшли на експертизу);

2) роздільне дослідження (всебічне та повне вивчення загальних та окремих ознак досліджуваних об'єктів);

3) порівняльне дослідження (визначення збігу чи розбіжності загальних та окремих ознак), що проводиться у разі вирішення ідентифікаційних завдань [1, с. 277];

4) оцінка результатів дослідження та формулювання висновків;

5) оформлення матеріалів дослідження [2, с. 105]. Ефективність вирішення діагностичних та ідентифікаційних завдань під час проведення криміналістичних експертиз обумовлена багатьма чинниками, деякі з яких іноді відіграють вирішальну роль у можливості з'ясування запитань, що виносяться на вирішення експерта, а у певних випадках – і у вирішенні завдань кримінального провадження.

Так у випадку виявлення на місці події слідів рук і папілярних візерунків, слідчий зобов'язаний забезпечити правильне їх вилучення і пакування, адже саме він відповідальний за якість наданих на дослідження експертизу об'єктів. Питання, що ставляться на вирішення експерта мають бути коректними й однозначними. Особливу увагу слідчі мають приділяти стану наповнення відповідних баз даних, що використовуються експертами при проведенні дактилоскопічних експертиз, адже іноді саме інформація, отримана за результатами порівняння зразків у дактилоскопічному обліку, дозволяє забезпечити ідентифікацію особи, яка причетна до вчинення вбивства або перевірити причетність вбивці на вчинення аналогічних чи інших кримінальних правопорушень.

Досить інформативними під час розслідування вбивств є запахові сліди, що досліджуються у межах одорологічних досліджень. Інформативність запахових слідів пояснюється генетичною обумовленістю запаху людини, його здатністю до збереження, індивідуальністю, відносною стійкістю, незмінністю, безперервністю механізму утворення.

З приводу особливостей призначення одорологічних експертних досліджень, то тут слід наголосити, що досить важливим є не

тільки належна підготовка об'єктів, що будуть направлені на дослідження експерта, але й коректне складення постанови про призначення експертизи. Така постанова, крім загальних для всіх експертиз положень, у короткій фабулі має містити інформацію про те, які саме ймовірні носії слідів індивідуального запаху людини були вилучені; які обставини могли спричинити утворення на них зазначених слідів; відомості про зовнішні умови (температуру навколишнього середовища, наявність чи відсутність вітру, опадів, яких саме, вологості повітря тощо) на момент утворення слідів запаху людини, після цього і до початку, а також у процесі проведення слідчої (розшукової) дії під час якої було вилучено сліди чи одержано зразки індивідуального запаху людини. У випадку розв'язання лише діагностичних завдань під час проведення судово-одорологічної експертизи, постанова про призначення експертизи має містити вказівку щодо проведення збирання ймовірних слідів індивідуального запаху людини з первинного чи іншого вторинного носія на уніфікований, консервацію останнього в скляну ємність і зберігання в лабораторії до виявлення осіб, що перевіряються, та призначення у зв'язку з цим додаткової одорологічної експертизи [3, с. 25-26].

Зважаючи на ефективність судово-одорологічної експертизи під час розслідування вбивств, слушними вважаємо ідеї про необхідність розроблення стандартизованих правил виявлення, вилучення, дослідження та використання запахових слідів, розширення системи одорологічних лабораторій, які повинні відповідати міжнародним стандартам [4, с. 240]. Уважаємо, що доцільним є вживання заходів щодо підвищення професійної компетентності практичних працівників, зокрема в контексті формування навичок поводження з об'єктами, що зберегли на собі запахові сліди та щодо яких планується призначення одорологічного дослідження.

У випадку призначення експертизи зброї та слідів і обставин її використання, а також експертизи вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), у тому числі й комплексної судової вибуховотехнічної та матеріалознавчої експертизи, слід наголосити про важливість направлення на дослідження експерта, окрім постанови про призначення експертизи, ще й протоколу огляду місця події з планом-схемою і фотографіями, усіх предметів або їх частин, на яких є сліди кіптяви, що вилучені з місця події, вилучені фрагменти, що за своїми конструктивними особливостями схожі на елементи вогнепальної зброї або вибухові пристрої, вилучені вибухові речовини, а також зразки ґрунту (при вибуху на ґрунті), залишки

штукатурки, бетону (у разі вибуху в приміщенні), деталі зі слідами оплавлення (у разі вибуху в автомобілі).

Отже, під час розслідування вбивств вагоме значення відіграють криміналістичні експертизи, об'єкти дослідження яких є досить різноманітними. Типовими криміналістичними дослідженнями, що проводяться під час розслідування злочинів згаданого виду є: дактилоскопічна експертиза, експертиза зброї та слідів і обставин її використання, експертиза вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), експертиза нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів, трасологічна експертиза, судово-одорологічна експертиза. Кожне з вказаного дослідження відрізняється своєю специфікою, але принципи і методика їх проведення є загальними. Результативність проведених досліджень обумовлена багатьма факторами, проте іноді вирішальну роль відіграє правильна діяльність слідчого як під час виявлення відповідних об'єктів і зразків, їх вилучення і зберігання, а також коректне складення постанов про призначення відповідних експертних досліджень. Уважаємо, що доцільним є актуалізація досліджень, спрямованих на вивчення експертної, слідчої і судової практики розслідування кримінальних правопорушень, кінцевим результатом яких є формулювання і впровадження відповідних рекомендацій, спрямованих на підвищення професійної компетентності практичних працівників відповідних підрозділів та установ.

Список бібліографічних посилань: 1. Комар Ю. Роль дактилоскопічної експертизи в кримінальному провадженні // Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності: матер. засід. №1 постійно діючої Міжн. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 276-279. 2. Бобро М. І. Можливості судової дактилоскопічної експертизи в розкритті злочинів // *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики*: матер. міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу (м. Харків, 15-16 квітня 2021 р.). Харків: Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2021. С. 104-106. 3. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Маслюк О.В. Особливості розслідування злочинів у сфері обігу радіоактивних матеріалів: монографія. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 88 с. 4. Яшук В. О. Судово-одорологічна експертиза під час розслідування кримінальних правопорушень. *Актуальні проблеми криміналістики та кримінально-виконавчого права*. 2021. № 6. С. 236-241.